

Tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista:

Miten naiset puhuvat vertaisryhmässä?

Väkivaltaisessa parisuhteessa olevien naisten puhe on ristiriitaista ja tunteikasta. Sitä leimaa usein pelko ja hätä. Jäsenyteen puhuvat naiset, jotka ovat pidemmällä suhteen työstämisessä. Omaa asemaa pohtiessa myös itsen syylistäminen vähenee.

Väkivaltaa kokeneiden naisten vertaisryhmässä naiset jakavat kokemuksiaan ja työstävät omaa tilannettaan. Ryhmässä puhutaan tyypillisesti parisuhteesta, väkivallan alkamisajankohdasta, sen jatkumisesta ja siihen liittyneistä kokemuksista. Usein aiheena on myös vanhemmuus ja vastuu perheestä.

Halusimme tutkia, miten näistä asioista puhutaan, emme niinkään sitä, mistä puhutaan. Tutkimuksen aineisto muodostui yhden naisryhmän nauhoitetuista keskusteluista.

Ryhmä kokoontui Jyväskylän kriisityöntekijäkeskukseen Mobilessa. Työntekijät olivat kutsuneet ryhmään Mobilen asiakaina olleita naisia. Ryhmässä puhuttiin avoimesti naisten tilanteesta väkivaltaisessa parisuhteessa. Ryhmä kokoontui kymmenen kertaa, puolitoista tuntia kerrallaan ja siihen osallistui kaikkiaan viisi naista.

Naiset olivat erilaisissa tilanteissa parisuhteessaan; osa oli eroamassa, osa edelleen väkivaltaisessa parisuhteessa. Kaikilla naisilla oli lapsia. Ryhmän vetäjinä toimivat tukikeskuksen kriisityöntekijät, jotka molemmat olivat naisia.

Keskustelujen analysointiin käytettiin diskurssianalyysia.

Diskurssianalyysissä puhetta ei ajatella vain todellisuutta

kuvaavaksi vaan myös sitä rakentavaksi.

Kieli ja puhe nähdään siis toimintana, jolla on

EEVA MEHTO

Väkivaltaa kokeneiden naisten häilyminen voi turhauttaa auttavia tahoja. Jopa samanlainen miehen idealisointi ja paremman toivominen sekä toisaalta päättäväisyys suhteen lopettamisen suhteen ovat kuitenkin osa väkivaltaisen parisuhteen työstämistä ja siitä irtautumista.

erilaisia seurauksia. Kielen käyttäjistä on tapana puhua toimijoina. Parisuhdeväkivaltaa kokeneen naisen voidaan ajatella tekevän puheessaan kokemaansa väkivaltaa ymmärrettäväksi sekä itselleen että ulkopuolisille.

Suhteen työstämisen eri vaiheissa erilaista puhetta

Löysimme keskusteluryhmän naisten puheesta viisi puhetapaa, joilla he rakentavat eri merkityksiä kokemuksilleen. Nimesimme ne pelkopuheeksi, rakkauspuheeksi, velvollisuuspuheeksi, oman aseman pohdintapuheeksi ja muutoksenkuvauspuheeksi.

Väkivallan uhan alla olevilla naisilla puhe oli usein tunnekeskeistä ja ristiriitaista. Oma asemaansa pohtiessaan naisten puhe muuttuu jäsenyteen puhuttavaksi ja itsen syylistäminen vähenee. Tällainen puhetapa rakentaa eheämpää minäkuvausta ja irtauttaa naista parisuhteesta.

Pelkopuheessa on päällimmäisenä hätä

Naiset puhuivat usein pelkopuheeksi nimeämällemme tavalla, jossa puhe on täynnä pelkoa ja oman elämän hallinta on puutteellista. Päällimmäisenä on tunnekokemuksen eläminen ja hätä:

siis iski siis niin semmonen mieletön pelko ja siihen ei niinku mikään järkipuhe auttanut niinku myrsky tai semmonen isku tai joku semmonen ihan hirvee hyökkäys niinku menee sul-la niinku läpi

Pelon tunne saa naisen kaipaamaan vapautumista vaikeasta tilanteesta, mutta samalla se estää rakentavien ja vaihtoehtoisten ratkaisumallien löytymisen. Vaikka naisella olisikin toiveita lähtemisestä tai ratkaisusta, hän ei koe pystyvänsä toteuttamaan niitä käytännössä.

Naisten pelon kieli voi olla myös mykkyyttä ja halvaantuneena oloa, jonka alle kätkeyntynyt avunpyyntö on vaikea huomata. Joskus ammattilaisten voi olla vaikea tunnistaa naisen väkivallan pelkoa, etenkin, jos he eivät ole saaneet koulutusta parisuhdeväkivallan kohtaamiseen ja siitä avoimesti keskustelemiseen.

Rakkauspuhe ja velvollisuuspuhe kiinnostavat naista parisuhteeseen

Jännitteenä ja kontrastina pelolle naisen puheessa ilmenee rakkaus miestänsä kohtaan. Toivomalla ja idealisoimalla miestä ja tilannettaan nainen häivyttää ja minimoi väkivallan olemassaoloa. Puheen seurauksena nainen rakentaa, perustelee ja ylläpitää yhdessäolon mahdollisuutta:

ja tää jouluki oli tulossa ni sanotaa et sillo kun hän on parhaimmillaan ja sillon ku hänellä on se hyvä hetki ni hänän on niin hyvä että ei sellasta toista oo

Rakkauspuheessa nainen usein peilaa tilannettaan pitkälti miehen kautta. Naisen toimijuus rakentuu odottamisesta, toivomisesta ja miehen idealisoinnista.

Velvollisuuspuheessa nainen taas rakentaa ja ylläpitää perheidealia, mikä tapahtuu joko sisäisen tai ulkoisen pakon sanelemana. Nainen muodostaa velvollisuuspuheessa itselleen moraalisia rajoja ja pohdii, mikä on hänelle sallittua, mikä ei. Oma tila ja päätösvalta ovat olemattomia:

sit ku on kolme pientä lasta mitä sitte jos itekseen olis ni lähtis vaa mut siel on kolme lasta ja ne kysyyki millo isi tulee kotii ja niillä on ikävä isiä ((niiskutusta)) tää on helvettiä

Velvollisuuspuheessa nainen merkityksellistää ja perustelee väkivaltaisessa parisuhteessa olemistaan, jo pelkkä ajatus lähtemisestä syyllistää häntä. Niin rakkauskuin velvollisuuspuhekin kiinnostavat naista parisuhteeseen.

Oman aseman pohdintapuheessa ankaruus itseä kohtaan vähenee

Pohdinnallisempaa ja kyseenalaistavampaa puhetta esiintyy etenkin niillä naisilla, jotka ovat jo pidemmällä parisuhteesta irtautumisessa tai jo erossa miehestään. Oman aseman pohdintapuheessa nainen ei vain

elä tunteitaan, vaan reflektiivisemmin tarkastelee ja jäsentää sitä, millainen hän on ollut parisuhteessa:

kyllähän niinku käyty sitä läpi että miks mä oon jääny siihen nalkkiin että tavallaan kyl-lä tiedän sen että yhä enemmän että miten mä oon voinu jäähäh tähän nalkkiin miten mä en oo niinku huomannu että et mitä tässä tapah-tuu elikä niinku pikku hiljaa tulee semmosta joka yksittäisenä juttuna saattaa olla hyvä vit-si mut ku sitä koko ajan tulee sellasta pientä alaspainamista nii sit ei huomaa sitä niinku liukuu se on semmonen pikkusen kalteva liu-kunäki joka vie siihen että sä oot huono sä oot huono

Puheessa on vielä hämmennystä, epävarmuutta ja prosessoinnin työläyttä, mutta nainen suhtautuu tilanteeseensa ymmärtäväisemmin kuin aikaisemmissa puhetoivoissa. Samanaikaisesti nainen kuitenkin pohdii onnensa oikeutusta ollen varovainen ja tunnusteleva uudessa tilanteessa.

Ankaruus itseä kohtaan ja itsen syyllistäminen vähenevät, jolloin miestä aletaan pitää myös vastuullisena väkivallasta.

Muutoksenkuvauspuheessa jo hyvän olon pilkahduksia

Muutoksenkuvauspuheessa parisuhteesta irtautumassa oleva nainen kuvaa läpikäymäänsä prosessia.

Tilanteen tiedostaminen kehittyi naisen tarkastellessa itseään. Hän puhuu muutoksesta aiempaan tilanteensa nähden tarkastellen sitä kriittisesti. Nainen puhuu itsestään aktiivisena toimijana ja miehestään erillisenä. Tähän puheeseen liittyy hyvän olon tunnetta itsestä ja nykyisestä elämäntilanteesta:

se on vähän niinku synnytyks että se on nii rankka projekti ja sitte ku se on ohi ni se on se sekuntti ku se on ohi se kaikki kauheus ja sitte totani sit se ihana rauha tuli minulle ainaki sen jälkee että ei ehkä heti kokonainen olo-tila että nyt on kaikki niin hyvä vaan sitte asteittain tuli kyllä semmonen tietty vapautumisen tunne

Oman aseman pohdinta- ja muutoksenkuvauspuheessa nainen on jo saanut etäisyyttä asioihin ja rakentaa kielen kautta elämäntilanteen muutosta ja irtautumista. Naisista hyödyttävän terapiaprosessin keskeisenä päämääränä tulisi korostaa naisen kontrollin lisääntymistä omasta elämästään ja tukea tilanteen käsittelyä, koska niiden avulla nainen rakentaa eheämpää minäkuvaa ja aktiivisempaa toimijuutta. Niiden avulla hänen on mahdollista määritellä itsensä miehestään erillisenä ja toimia itsensä hyväksi.

Puhe täynnä jännitteitä

Nimeämämme puhettavat eivät seuraa toisiaan systemaattisesti siten, että irtautumisprosessin vaiheet ja puhettavat vastaisi-

vat toisiaan, pikemminkin ne limittyvät toisiinsa. Välillä nainen saattaa puhua jo hyvin pohdiskelvasti, mutta palaa jälleen esimerkiksi velvollisuuspuheeseen ja perheidealin säilyttämiseen. Nainen puhuu myös usein samanaikaisesti sekä pelosta että rakkaudesta miestänsä kohtaan.

Näiden erilaisten jännitteiden myötä naisten puhe on ristiriitainen ja monimutkainen kokemusten vyyhti. Eri selitysten ja ajatusten moninaisuuden seurauksena nainen usein kokee itsensä hämmentyneeksi ja saattaa päätyä kyseenalaistamaan omat kokemuksensa. Tämä näkyy myös naisen toiminnassa: hän saattaa palata miehensä luokse, vaikka juuri on päättänyt jättää miehen lopullisesti.

Samoin nainen voi elää puheessaan hyvin voimakkaita tunteita, mutta yhtäkkiä hän voi kuvata hyvinkin julmia tapahtumia täysin tunteettomalla puheella. Jännitteisyys rakentuu myös sellaisissa keskustelunpätöksissä, joissa nainen sanoo olevansa lamaantunut tekemään ratkaisuja, mutta toisaalta hän puhuu arkisista toimistaan ja ratkaisuistaan muissa asioissa aivan selvästi.

Ambivalenttius ja puhetapojen muuttuminen kuuluu työstymisprosessiin ja usein korostetaan, että ammattilaisten tulisi siirtää väkivaltaisessa suhteessa eläneiden naisten ristiriitaisia tunteita parisuhteestaan, vaikka se ulkopuolisen silmissä voisi vaikuttaa turhauttavalta. Lisäksi on hyvä tukea naisen pohdintaa ja mahdollisuutta muutokseen.

Vertaisryhmissä trauma työstyy

Traumaattisia tarinoita on usein vaikea kuunnella, koska niissä on paljon psykologisia paineita. Pikemminkin traumaattisista tarinoista pyritään etäytymään ja saamaan niiden kokijat unohtamaan tapahtumat. Traumaattiset tapahtumat on kuitenkin tärkeä kohdata, käsitellä ja ”kertoa” uudelleen.

Tässä tärkeässä osassa on empaattinen kuulija, jonka avulla identiteettiä rakennetaan uudelleen ja minäkokemuksen jatkuvuus saavutetaan. Tutkimassamme vertaisryhmässä naisten moninaiset kokemukset ja tunteet olivat sallittuja ja tulivat kuuluisiksi. Tämä voi olla aivan uudenlainen tilanne naiselle, jolle väkivalta ja siihen liittyvät kokemukset ovat olleet salaisuuksia.

Artikkeli perustuu kirjoittajien yhteiseen pro gradu -työhön Jyväskylän yliopiston psykologian laitokselle vuonna 2001. Mikkonen työskentelee kuntoutuspsykologina Kuntoutussäätiöllä ja Mönkkönen Helsingin kaupungin koulupsykologina.